

VỀ CUỘC ĐẤU TRANH CHỐNG PHÁT XÍT Ở CHÂU ÂU TRONG NHỮNG NĂM 1939 – 1945 QUA MỘT SỐ TỜ BÁO CÁCH MẠNG CỦA TRUNG KỲ

NCS. Ths. Nguyễn Văn Trung
*Đại học KHXH&NV
Đại học Quốc gia Hà Nội*

I. Quan điểm của Đảng Cộng sản Đông Dương về nhiệm vụ tuyên truyền ủng hộ phe dân chủ chống phát xít

Tháng 9-1939, Đức tấn công Ba Lan, Anh - Pháp tuyên chiến với Đức - Ý, cuộc Chiến tranh thế giới thứ Hai bùng nổ và nhanh chóng lan rộng, hầu hết các dân tộc trên thế giới bị lôi cuốn vào chiến tranh đẫm máu. Khác với cuộc Chiến tranh thế giới thứ Nhất, Chiến tranh thế giới thứ Hai có những đặc điểm nổi bật là:

Thứ nhất, đây là cuộc chiến tranh có tính chất phức tạp, vì nó không phải đơn thuần chỉ là cuộc chiến để giành giật thị trường giữa các nước đế quốc với nhau, mà còn bao gồm cuộc chiến tranh cách mạng của nước xã hội chủ nghĩa (Liên Xô) chống phát xít xâm lược và cuộc đấu tranh giải phóng của các dân tộc bị áp bức chống kẻ đi áp bức.

Hai là, Chiến tranh thế giới thứ Hai có tính chất quyết liệt, bởi đây là sự đối đầu của hai thế lực: thế lực phản động nhất của tư bản (phát xít chủ nghĩa) và thế lực tiến bộ

nhất của giai cấp công nhân và nhân dân lao động (xã hội chủ nghĩa), do Quốc tế Cộng sản lãnh đạo. Tất cả các lực lượng cách mạng và dân chủ trên thế giới đã dần dần tập trung lại để ủng hộ nước xã hội chủ nghĩa (XHCHN) chống phát xít xâm lược.

Ba là, do có sự tiến bộ của khoa học - kỹ thuật nên cuộc Chiến tranh thế giới thứ Hai có tính chất hủy diệt và tàn sát ghê gớm chưa từng thấy trong lịch sử.

Thứ tư, cuộc chiến tranh này có tính chất toàn diện và rộng. Với chiến tranh Thái Bình Dương bùng nổ, họa binh lửa đã lan khắp thế giới. Hai phe đánh nhau không những bằng quân đội mà cả bằng chính trị (cải cách, tuyên truyền, ngoại giao, trinh thám, v.v.), bằng phong toả kinh tế và chiếm đoạt, phá huỷ những nguồn nguyên liệu của nhau, nghĩa là tấn công nhau trên mọi mặt trận.

Thứ năm, đây là cuộc chiến kéo dài và gây tổn thất lớn.

Đảng Cộng sản Đông Dương nhận định rằng, nếu chiến tranh càng dữ dội, phong

trào cách mạng mặc dầu bị đế quốc thẳng tay đàn áp, song không thể bị dập tắt, mà trái lại càng phát triển cả ở châu Âu, châu Á, châu Mỹ. Từ khi Liên Xô tham chiến, Chiến tranh thế giới thứ Hai đã bước sang giai đoạn mới, thay đổi tính chất. *“Nó không còn là đế quốc chủ nghĩa chiến tranh nữa, mà là chiến tranh phát xít xâm lược và chống phát xít xâm lược”*¹. Và thế giới đã chia rõ làm hai mặt trận đối lập nhau quyết liệt, giữa một bên là: *“Mặt trận phát xít xâm lược gồm các đế quốc phát xít Đức - Ý - Nhật, các chính phủ thuộc địa tay sai của Đức - Ý - Nhật, v.v...”*²; và một bên là Mặt trận Dân chủ chống phát xít gồm có các nước dân chủ (hãy gọi là dân chủ) Liên Xô - Trung Quốc - Anh - Mỹ, giai cấp bị bóc lột và dân tộc bị áp bức trên thế giới. Đi đầu trong mặt trận dân chủ quốc tế chống phát xít xâm lược là Liên Xô. Triển vọng của cuộc chiến tranh: Cuối cùng Liên Xô và mặt trận dân chủ sẽ thắng.

Một nhận định sáng suốt của Đảng: *“Có nhiên Mặt trận Dân chủ hiện nay còn phức tạp. Anh - Mỹ muốn thắng Trục, nhưng lại rất sợ thế lực Liên Xô bành trướng và cách mạng thế giới thành công. Bởi vậy, muốn cho Trục mau đổ, nhân dân Anh - Mỹ và thuộc địa, bán thuộc địa Anh - Mỹ phải hết sức tranh đấu bắt hai nước ấy mở ngay mặt trận thứ hai đánh thẳng vào Âu lục, sẽ bớt gánh nặng cho Liên Xô, đồng thời nhân dân các nước phát xít và thuộc địa phát xít phải*

*nổi dậy khởi nghĩa, đối chiến tranh phát xít xâm lược ra nội chiến và cách mạng giải phóng”*³.

Đảng ta sớm xác định mối quan hệ giữa cuộc đấu tranh của phe dân chủ chống phát xít ở châu Âu nói riêng và thế giới nói chung có liên quan mật thiết đến thành bại đối với cuộc cách mạng giải phóng dân tộc của nhân dân ta, bởi vì: Thứ nhất: Kẻ thù chính của cách mạng thế giới (XHCN) là thủ phạm gây ra chiến tranh tàn sát nhân loại; Thứ hai: Kẻ thù giai cấp vô sản Đông Dương và của nhân dân Đông Dương lúc này là phát xít Nhật, Pháp, một bộ phận của phát xít quốc tế. Vì vậy, ngay trong văn kiện *Con đường chính trị của Đảng Cộng sản Đông Dương trong cuộc Chiến tranh thế giới thứ Hai*, Đảng đề ra chiến lược *“Tuyên truyền phản đối chiến tranh, chống chính trị chiến tranh, tuyên truyền ủng hộ Liên Xô”*⁴. Đến Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương 8 (5-1941), dưới sự chủ trì của Nguyễn Ái Quốc, nhấn mạnh nhiệm vụ của công tác tuyên truyền trong giai đoạn cách mạng mới: *“Phải áp dụng một chiến thuật hết sức mềm dẻo, thống nhất, thích hợp với chính sách cứu quốc của Đảng và sát hợp với tình thế xảy ra hằng ngày, phải tránh những lối tuyên truyền khô khan, trong lúc này không nên đưa chủ nghĩa cộng sản ra tuyên truyền, huy hiệu cờ đỏ búa liềm không nên dùng luôn. Các sách báo tuyên truyền không nên dùng danh nghĩa Đảng*

¹ Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đảng toàn tập*, tập 7 (1940 – 1945), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, tr. 273.

² Nt, tr. 273.

³ Nt, tr. 274.

⁴ Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đảng toàn tập*, tập 6 (1936 – 1939), Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, tr. 570.

nhieu, phải lấy danh nghĩa các đoàn thể cứu quốc và Việt Minh thay vào... Phải tuyên truyền ủng hộ Liên Xô và ủng hộ Mặt trận Dân chủ”⁵.

Khi cuộc chiến tranh diễn biến có lợi cho phe dân chủ, từ ngày 25 đến 28-2-1943, Hội nghị Ban thường vụ Trung ương Đảng họp đã đánh giá tình hình: “Chúng ta đang đấu tranh trong tình thế chiến tranh và cách mạng đảo lộn toàn thế giới. Vì thời cuộc phát triển, tình hình thế giới và Đông Dương biến chuyển mau lẹ khác thường. Những nghị quyết của Trung ương Hội nghị lần thứ Tám đã trở thành thiếu sót hay có chỗ không thích hợp nữa. Nhiều nhiệm vụ mới của Đảng đã đặt ra. Đã đến lúc phải có những nghị quyết mới để thi hành trong toàn Đảng”⁶. Vì thế, Ban Thường vụ Trung ương đề ra chủ trương chuẩn bị khởi nghĩa giành chính quyền. Để cuộc khởi nghĩa thắng lợi, một trong những nhiệm vụ gấp rút là: “Sách báo Đảng phải chú ý vạch rõ sự tất thắng của Liên Xô và các lực lượng dân chủ, sự diệt vong không thể tránh được của phát xít Nhật – Pháp, để gây cho nhân dân sự tin tưởng chắc chắn vào cách mạng”⁷.

II. Báo chí cách mạng của Trung Kỳ với nhiệm vụ tuyên truyền chống phát xít của phe dân chủ

Là một bộ phận trong hệ thống tổ chức báo chí cách mạng, dưới sự lãnh đạo của Đảng, báo chí cách mạng của Trung Kỳ đã

quán triệt đầy đủ chủ trương của Trung ương Đảng, kịp thời chuyển tải những tin tức về diễn biến của cuộc Chiến tranh thế giới thứ Hai ở châu Âu, nhằm mục đích cổ động quần chúng đứng lên.

Trong những năm 1939 – 1945, đặc biệt khi cuộc chiến tranh bước vào giai đoạn các nước Đồng Minh giành thế chủ động, báo chí cách mạng của Trung Kỳ đã theo sát những diễn biến quan trọng nhất của tình hình quốc tế: Viết những bài bình luận về cuộc chiến đấu chống phát xít của nhân dân châu Âu; về mở mặt trận thứ hai; Về những hy sinh lớn lao mà Liên Xô phải chịu đựng và thắng lợi nhất định thuộc về Liên Xô; Những hội nghị quốc tế về chiến tranh... Các bài viết đó đều gắn với cuộc chiến đấu chống phát xít Nhật - Pháp ở Đông Dương, trên con đường giải phóng nhất định sẽ bẻ gãy xiềng xích, giành lấy độc lập, tự do. Các tờ báo nổi tiếng giai đoạn này như: *Dân tộc* – Cơ quan tuyên truyền của Việt Nam độc lập đồng minh Trung Kỳ; *Duổi giặc nước* – Cơ quan tuyên truyền cổ động Việt Minh Thanh Hóa; *Khởi nghĩa* - Cơ quan tuyên truyền của Việt Minh Ba Đình, tỉnh Thanh Hóa; *Kháng địch* - Cơ quan tuyên truyền cổ động của Việt Minh liên tỉnh Nghệ An, Hà Tĩnh; *Cởi ách* - Cơ quan tuyên truyền của Tỉnh ủy Đảng Cộng sản Đông Dương tỉnh Nghệ An; *Chon độc lập* - Cơ quan tuyên truyền của Ủy ban vận động cứu quốc tỉnh Quảng Ngãi....

Thứ nhất, chuyển tải tin tức về cuộc chiến chống phát xít ở các nước châu Âu được một số tờ báo đề cập sinh động dưới

⁵ Nt, tr. 127.

⁶ Nt, tr. 272.

⁷ Nt, tr. 298.

nhieu tin ngắn gọn trong chuyên mục *Tin quốc tế*. Tiêu biểu là những tin: *Mặt trận Tây Âu* nói về việc quân Anh đổ bộ lên cửa biển Xanhnade và Bulô của Pháp và việc quân Anh – Mỹ dùng không quân đánh phá một số thành phố và cửa biển của Đức (Dân tộc, số 4 ngày 5-3-1942); *Mặt trận Ý*, *Mặt trận Nam tư* (Đuôi giặc nước, số 4, ngày 15-12-1943); *Mặt trận Pháp, Đức kiệt lực, Cách mệnh châu Âu* (Đuôi giặc nước, số 6, ngày 15-5-1944); *Mặt trận thứ hai, Mặt trận Ý, Cách mệnh Pháp, Các nước trung lập nghiêng về dân chủ* (Đuôi giặc nước, số 8, ngày 15-7-1944); *Mặt trận Đông Âu, Mặt trận Ba - nhĩ – cán, Mặt trận Tây Âu, Vì sao Ba Lan khởi nghĩa thất bại* (Đuôi giặc nước, số 11, ngày 15-10-1944)....

Khi mặt trận thứ hai chính thức được mở, bài bình luận của tác giả Lam Sơn nhan đề “*Mặt trận thứ hai và cuộc chiến tranh ngày nay*” đã viết bằng những nhận định khách quan, khoa học: “*Đêm mùng 5 tháng 6, đại quân Anh Mỹ đã ạt đổ bộ hướng bắc Pháp.*

Mặt trận thứ hai chính thức đã mở đó là một sự đắc thắng vẻ vang cho quân chúng nhân dân Anh Mỹ trên hai năm nay ráo riết thúc đẩy chính phủ của họ phải bỏ thái độ lưng chừng ích kỷ, mở ngay mặt trận thứ hai, chia sẻ gánh nặng cho dân Nga anh dũng. Ngày nay đối....

Trước hết mặt trận thứ hai mở ở Tây Âu là mũi dao nguy hiểm cắm vào gáy Đức phát xít. Phòng tuyến Đức ở Tây Âu quyết không thể đương đầu nổi với ngón nửa triệu

quân đồng minh đổ bộ. Những thắng lợi mau lẹ của Anh Mỹ ngay trong mấy ngày đầu trên đất Pháp đã làm cho Gaben, Tổng trưởng Bộ Hải phận của Đức, phải câm miệng hến.

Hai là mặt trận thứ hai bắt buộc Đức phải rút một phần quân lực quan trọng ở Đông Âu về Tây Âu. Như vậy lưỡi guom ghê gớm của Nga có thể chém mạnh vào họng phát xít Đức hơn nữa. ...

Kết luận, mặt trận thứ hai là một bước tiến quan trọng của Đồng Minh dân chủ. Nó đẩy cho cuộc chiến tranh chống phát xít tiến mau đến ngày kết liễu. Và không mập mờ như các báo Nhật cho rằng: “thời kỳ thắng lợi của chiến tranh đã bắt đầu” ta quả quyết nói “thời kỳ đại bại của phát xít đã đến”.

Cuộc chiến tranh của phe dân chủ đã bước tới giai đoạn này thì ta có thể không sợ gì những sự phản trắc hay những thái độ do dự của các chính phủ Anh Mỹ. Mặt trận thứ hai đã ra sức tranh đấu kịch liệt cho nhân dân Anh Mỹ mà thành lập, thì nó cũng ra sức tranh đấu của họ mà tiến tới...” (Đuôi giặc nước, số 7, ngày 15-6-1944).

Khi trình bày về nguyên nhân thất bại của cuộc khởi nghĩa ở Ba Lan, báo *Đuôi giặc nước* đã phân tích một cách sâu sắc về bộ mặt đôn hèn của chính phủ tay sai: “*Cuộc bạo động ở Vác-sô-vi (Varsôvia) kinh thành Ba Lan thất bại vì chọn không đúng thời cơ và bị cô độc. Sự thất bại đau đớn ấy do chủ trương sai lầm của các tướng thuộc quyền chính phủ Ba Lan lãnh nạn ở Luân đôn. Nhưng cuộc bạo động ở Varsôvia bị diệt*

không phải là cách mạng của nhân dân Ba Lan! Thật ra đó là sự thất bại của chính phủ Ba Lan thân Anh chính phủ hiện đang tranh quyền với chính phủ chân chính của nhân dân Ba Lan ở Lu – bơ – lanh..”(Số 11, ngày 15-10-1944).

Những tin tức về thắng lợi của phe dân chủ ở châu Âu qua các báo bí mật được truyền đến quần chúng trong nước, góp phần nâng cao nhận thức cho mỗi người dân yêu nước, chuẩn bị những điều kiện chủ quan cần thiết cho cuộc cách mạng giải phóng dân tộc thắng lợi.

Hai là, những bài viết về thắng lợi và sự hy sinh lớn lao của Hồng quân Liên Xô được các báo cập nhật với những tin tức nóng hổi, có giá trị, theo cùng bước chân thắng lợi của các chiến sĩ Hồng quân qua thời gian. Tiêu biểu: *Mặt trận Đông Âu* đưa tin về thắng lợi của Hồng quân Liên Xô chọc thủng phòng tuyến của quân Đức (Dân tộc, số 4 ngày 5-3-1942); *Hồng quân Nga đại thắng khắp các mặt trận* (Đuổi giặc nước, số 8, ngày 15-7-1944); *Hồng quân vượt quá biên giới 1941* (Đuổi giặc nước, số 9 ngày 15-8-1944)... Không những vậy, ngoài việc đưa tin, một số báo còn cung cấp cho độc giả về diễn biến chiến trận bằng các bản đồ minh họa nội dung của bài viết bằng những chú dẫn cụ thể, giúp người đọc có một cái nhìn dễ hiểu, sinh động về tình hình thực tế trên chiến trường.

Bài báo *Hồng quân vượt quá biên giới 1941*, có đoạn viết: “Trên mặt trận 1.500 cây số, từ vịnh Phần Lan đến rặng núi Các – pat (Karpathen). Hồng quân tiến như chẻ tre,

vượt lên hàng 700 cây số! Một loạt thành rất quan trọng bị hạ: Vanh (Dvinsk), Xít-cốp(Pskov), Kô-nô (Kovno, kinh đô xứ Lys-tuy-ani). Phá vỡ phòng tuyến Đức ở ven biển Ba Nhĩ hải, cắt đứt đường không tiếp tế giữa Đức với Phần Lan, chặn đường về của quân Đức còn sót lại ở Ét-to-ni, Lét-to-ni, quân Nga vượt qua sông Mi-e-men, tràn sang Đông Phổ. Ở đây cuộc tấn công ghê gớm đến nỗi bọn phát xít phải lôi mấy mươi vạn dân Đức từ 15 đến 65 ra xây hào lũy! Nhưng phòng tuyến giữ Đông phổ và Vac-xô-vi (Varsovie, kinh thành Ba Lan) cũng vỡ nốt vì hồng quân đã đoạt liên tiếp các thành: Bi-a-lit-tốc (Bialystok), Ret-li-tốc (Brestlitovsk), Lu (Lwow), Luy-bờ-lanh (Lublin). Mở trận tiến đánh Vac-xô-vi, quân Xô viết vượt qua sông Vittuyn (Vistule) và hiện nay đã trông thấy kinh đô Ba Lan rồi.

Quá về phía nam, ở biên giới Ba Lan, Hung gia lợi, Hồng quân lại tiến vào núi Các pat để vọt vào đất Hung”.

Còn tờ *Tin bốn phương* ra ngày 20-2-1945 - Phụ trương của báo *Khởi nghĩa số 1*, đã có bài đưa tin về cuộc phản công của Hồng quân Liên Xô trên bước đường tiến tới sào huyệt của bọn phát xít, với nhan đề “*Hồng quân cách Bá Linh 60 cây số!*” đã viết: “*Bắt đầu khởi cuộc đại tấn công mùa đông ngày 12-1-1945, suốt từ bờ Ba-nhi-hải đến dãy núi Các-pát trên biên giới Tiệp-Ba, trong ba tuần đầu Hồng quân tiến trung bình mỗi ngày 50 cây số! Đến nay đã vượt trên 500 cây số, Hồng quân đang tận diệt tàn binh Đức ở Đông phổ, Xi-lê-đi, đã chiếm*

phần nửa của hai quận Pô-mê-ra-ni và Bơ-răng-đờ-bua, chỉ còn cách Bá linh kinh thành Đức dưới 60 cây số. Tại mặt trận Bá linh, lộ quân Nga của tướng Du-côp đang dàn theo quảng trung – lưu sông Ô-đê. Còn lộ quân của tướng Cô-nếp đã vượt qua sông ấy và một mặt đánh toả lên phía đông nam Bá linh, một mặt đánh về thành phố lớn Đờ-ret-đơ. Hai lộ quân Nga đã liên lạc cùng nhau, chiến tuyến Nga trên đất Đức chạy thành một đường liền từ Xit-tét-tanh đến Xi-lê-di...”.

Ba là, các hội nghị quốc tế về giải quyết chiến tranh được các báo liên tiếp đưa tin. Về chủ đề này phải kể đến những bài viết tiêu biểu là: *Hội nghị Đồng minh; Hội nghị Anh – Thổ* (Đuổi giặc nước, số 4, ngày 15-12-1943); *Hội nghị Anh – Mỹ - Nga ở Co ri mê* (Tin bốn phương, số 1 ngày 20-2-1945); *Tại Hội nghị Xăng –Phờ-răng-xít-cô (San Francisco) Nga lên tiếng đòi giải phóng thuộc địa* (Kháng địch, ngày 13-6-1945)...

Khi viết về Hội nghị tam cường giữa nguyên thủ 3 nước Liên Xô, Mỹ, Anh, báo *Tin bốn phương* đã đưa người đọc biết đến cuộc gặp gỡ giữa ba nguyên thủ Xtalin, Sôcsin, Rudoven, thủ lĩnh tam cường Đồng Minh tại Yanta thuộc bán đảo Crum của Nga vào đầu tháng 2-1945, nhằm đưa ra những quyết định tiêu diệt tận gốc chủ nghĩa phát xít và phân chia phạm vi ảnh hưởng của ba nước. Bài báo cung cấp cho quần chúng nhân dân những hiểu biết cơ bản về cục diện nước Đức phát xít sau chiến tranh, báo đã trích đăng bản tuyên cáo chung của Hội nghị

“...chúng tôi đã thỏa thuận và ấn định rõ ràng thời kỳ, phạm vi và sự liên lạc những trận mới và sự mạnh mẽ hơn sẽ do lực quân và không quân ĐM (Đồng Minh – Tác giả) đánh vào trung tâm nước Đức, cả bốn phía đông, tây, bắc và nam. Sự liên lạc rất chặt chẽ giữa ba bộ tham mưu sẽ rút ngắn thời hạn chiến tranh. Đã định xong sự đối phó với nước Đức quốc xã. Chúng tôi đã thỏa thuận về chính sách và những chương trình chung để làm thêm gay go những khoản bắt buộc Đức đầu hàng không điều kiện.

Ba cường quốc (và cả Pháp nếu Pháp muốn) sẽ chia nhau chiếm cứ một vùng đã định rõ ở Đức. Sẽ lập một cơ quan cai trị và kiểm sát để hành động theo huân lệnh của một ban kiểm sát trung ương có những vị tổng tư lệnh binh bị của ba cường quốc ĐM (có thể cả Pháp tham dự).

Nói về chủ định bắt di bắt dịch là phá hủy chế độ quốc xã Đức” và chương trình phá tan bộ máy chiến tranh Đức, bản Tuyên cáo tiếp: “*Mục đích của chúng tôi không phải là trù diệt dân tộc Đức, nhưng chỉ khi nào chế độ quốc xã và quân nhân bị tiêu diệt thì dân Đức mới có thể hy vọng một đời sống xứng đáng bên những nước khác*”.

Bản Tuyên cáo nói đến quyết nghị của ĐM: “*Lập một ủy ban quốc tế để bảo vệ hòa sự hòa bình và an toàn cho mai sau.*” Sẽ họp một hội nghị của các liên quốc ở Săng-phơ-răng-xít-cô (Sanfrancisco, thành phố Mỹ trông ra Thái Bình Dương) vào ngày 25 tháng 4 tây tới đây để sửa soạn bản tạm ước

cho cơ quan quốc tế ấy, theo những nguyên tắc đã trình bày ở hội nghị hòa bình thế giới tại Đơn bác ton Ốc”...

Kết luận: Quán triệt sâu sắc đường lối của Đảng về công tác cổ động tuyên truyền ủng hộ cuộc chiến đấu chống phát xít trong những năm 1939 – 1945, báo chí cách mạng của Trung Kỳ đã làm trọn sứ mệnh lịch sử vẻ vang của mình là kịp thời đưa tin về những thắng lợi trong cuộc đấu tranh chống phát xít của phe dân chủ ở châu Âu mà Liên Xô là trụ cột.

Trong điều kiện phát hành bí mật, bị kẻ thù ráo riết săn lùng hủy diệt, những tin tức đó là vô giá nhằm góp phần nâng cao nhận

thức cho mỗi người dân về mối quan hệ mật thiết giữa nhiệm vụ giải phóng công nông của dân tộc Việt Nam với cuộc đấu tranh tiêu diệt phát xít ở châu Âu, qua đó còn giúp cho người đọc rõ hơn những sự kiện lịch sử lớn của một số nước châu Âu trong Chiến tranh thế giới thứ Hai; Thôi thúc, cổ động quần chúng đứng lên dưới sự lãnh đạo của Đảng, tin tưởng vào thắng lợi cuối cùng của chính nghĩa; Thúc giục quần chúng yêu nước các địa phương nâng cao tinh thần cách mạng, sẵn sàng chuẩn bị mọi điều kiện chủ quan cần thiết, để khi thời cơ đến vùng lên giải phóng mọi ách nô lệ, công cùm ngoại bang.